

стеми з місцями гніздування птахів є об'єктами збереження вразливих екосистем як регіонального, так і національного рівня. Тому ці лісові екосистеми мають бути включені в структуру природно-заповідного фонду в категорію заповідності “орнітологічний заказник місцевого або загальнодержавного значення”. Лісові екосистеми з наявністю питних джерел є важливими об'єктами забезпечення питною водою і повинні охоронятися в структурі природно-заповідного фонду в категоріях заповідності “гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення” або “гідрологічні заказники місцевого значення”. В лісових екосистемах, де є виходи на поверхню геологічних порід можна створити категорії заповідності - “геологічні пам'ятки природи місцевого значення” чи “ландшафтні пам'ятки природи місцевого значення” і “заповідні урочища”.

Висновки. Лісові екосистеми Калинівської МТГ є важливими територіями, які багаті на біотичне і ландшафтне різноманіття. Калинівська МТГ є малолісною і тому найважливішим завданням для ефективного збереження лісових екосистем в громаді є збільшення рівня лісистості території до його оптимального показника, який для умов Правобережного Лісостепу України складає не менше 15% від площі адміністративної одиниці.

Однак більшість лісових екосистем не мають належного режиму охорони. Існуюча мережа ПЗФ фонду МТГ є недостатньою і перебуває в кризовому стані. Тому лише збільшення кількісного показника ПЗФ особливо в лісових екосистемах може кардинально змінити ситуацію на краще. Збільшення кількісного показника ПЗФ Калинівської МТГ є важливим аспектом збереження біотичного різноманіття Східного Поділля та запровадження стратегії сталого розвитку регіону.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. Веб-сайт. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 11.05.2023).
2. Екологічна безпека Вінниччини [Монографія]. За заг. ред. Олександра Мудрака. Вінниця: ВАТ “Міська друкарня”, 2008. 456 с.
3. Еталони природи Вінниччини / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук та ін. [Монографія]. За заг. ред. О.В. Мудрака. Вінниця: ТОВ “Консоль”. 2015. 540 с
4. Екологічний паспорт Вінницької області за 2020 рік. Веб-сайт. URL: http://www.menr.gov.ua/documents/ЕКО_pas_Vin2020.doc (дата звернення: 11.05.2023).
5. Єлісавенко Ю.А. Особливо цінні для збереження ліси в структурі регіональної екомережі Вінниччини. М-ли науково-практ. конференції “Природозаповідання як основна форма збереження біорізноманіття” (20-21 вересня 2012 року). Кременець: ТОВ “ПАПРУС-К”, 2012. С. 478-483.
6. Єлісавенко Ю.А. Формування каркасу регіональної екомережі Східного Поділля на підставі перспективних заповідних об'єктів і територій в структурі лісового фонду. Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2018. Т. 28.№7. С. 74-77.
7. Калинівська міська територіальна громада. Веб-сайт. URL: <https://kalynivska-objednana-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2023).

УДК 630*443(477)

Шевченко С.М., к.с.-г.н.,
доцент кафедри екології та
біологічної освіти Хмельницького
національного університету
Лепікаш А.О., магістрантка
першого року навчання
ОП «Екологія» Хмельницького
національного університету

ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ДЕРЕВОРУЙНІВНИХ ГРИБІВ У ПАРКУ ЗАРІЧЧЯ МІСТА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Анотація. Наведено результати дослідження видового різноманіття дереворуйнівних грибів у парку Заріччя міста Хмельницького. Виявлено 10 видів дереворуйнівних грибів, які поширені на 5 видах деревних порід. Найбільш поширеними дереворуйнівними грибами у парку є трутовик справжній, трутовик сірчано-жовтий, б'єркандера димчаста та трутовик горбатий. Серед деревних

порід парку найбільше видів дереворуйнівних грибів виявлено на яблуні домашній (5 видів грибів) і грабові звичайному (4 види грибів). Шкода, яку завдають дереворуйнівні гриби досить значна, тому захист насаджень повинен проводитися диференційовано.

Ключові слова: породи дерев, природне середовище, рекреаційне навантаження, видове різноманіття, природно-заповідні об'єкти

Паркові насадження є важливим елементом ландшафтної структури будь-якого міста, виконуючи значні господарські та екологічні функції. Вони складаються з різноманітних компонентів, утворюючи складну внутрішню структуру. Великі міські парки відіграють важливу роль, забезпечуючи не лише задоволення культурних потреб населення, а й сприяючи зв'язку людини з природним середовищем.

Проблема, пов'язана з міськими парками, становить одну з найбільш важливих екологічних проблем у містах. Підвищений рівень забруднення повітря, запиленість, негативні фізико-механічні характеристики ґрунту, покриття вулиць асфальтом, наявність підземних комунікацій та інфраструктури у зоні кореневої системи, додаткове освітлення рослин уночі, механічні пошкодження та інтенсивне використання міських насаджень населенням – все це постійно негативно впливає на життя рослин у міському середовищі, призводячи до передчасного відмирання дерев, навіть до їх відмирання задовго до природного старіння.

Збільшення кількості дерев, пошкоджених дереворуйнівними грибами, неминуче призводить до погіршення їх стану, послаблення, зниження стійкості і, в кінцевому рахунку, збільшення вразливості до вітровалів і вітроломів. У таких умовах неможливо гарантувати збереження здорових дерев, а без належного догляду вони втрачають свої декоративні властивості.

Таким чином, дереворуйнівні гриби відіграють негативну роль у міських насадженнях, оскільки більшість видів цих грибів спричиняють гниль деревини. Зовнішні ознаки ослаблення таких дерев зазвичай не помітні протягом тривалого періоду. Встановити враження таких дерев можна тільки за наявністю плодових тіл.

У місті Хмельницькому одним з найбільших природно-заповідних об'єктів, що мають статус парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення є парк Заріччя, що розташований в мікрорайоні Виставка поряд з навчально-виховним комплексом № 4. Створений парк був у середині ХХ століття на площі 4,3 гектари. Парк був заснований на місці старого фруктового саду, тут зростають різні види дерев та кущів, але найбільш поширеними є плодови, а саме різні сорти яблунь і груш.

Згідно наших досліджень у парку Заріччя виявлено 10 видів дереворуйнівних грибів, які поширені на 5 видах деревних порід, а саме:

- оксипор широкооперезаний (*Oxyporus latemarginatus*);
- трутовик справжній (*Fomes fomentariu*);
- б'єркандера димчаста (*Bjercandera fumosa*);
- трутовик сірчано-жовтий (*Laetiporus sulphureus* Bull.);
- б'єкандера обвуглена (*Bjecandera adusta* Karst.);
- трутовик плоский (*Ganoderma applanatum*);
- трутовик несправжній (*Phellinus igniarius* Quel.);
- стереум жорстковоłosий (*Stereum hirsutum*);
- трутовик горбатий (*Trametes gibbos*);
- трутовик жорстковоłosий (*Trametes hirsute* Pil.).

Водночас найбільш поширеними дереворуйнівними грибами у парку Заріччя є трутовик справжній, трутовик сірчано-жовтий, б'єркандера димчаста та трутовик горбатий.

Серед деревних порід парку найбільше видів дереворуйнівних грибів виявлено на таких деревних видах: яблуня домашня (5 видів грибів) і граб звичайний (4 види грибів). Таку кількість видів дереворуйнівних грибів для яблуні звичайної можна пояснити тим, що насадження яблуні домашньої у парку досягли періоду старіння та візуально помітне всихання великої кількості гілок, пагонів та самих стовбурів цієї породи. Для граба звичайного, така кількість грибів характерна тому, що значна кількість дерев цього виду знаходяться біля господарських будівель, доріжок

та спортивного майданчика Хмельницького НВК № 4. Варто зауважити, що значна частина граба звичайного тут зазнала значних механічних ушкоджень та вандалізму з боку людини. На аличі, вербі білій та черешні звичайній нами було виявлено по одному виду дереворуйнівних грибів.

Дереворуйнівні гриби зустрічаються в парку Заріччя на корінні, стовбурах, гілках дерев, сучості деревини, пнях і шматках відпаду деревини. Проте особливості їх поширення змінюються залежно від ступеня рекреаційного навантаження, ступеня механічного пошкодження певних порід дерев та стадії деструкції їхньої деревини. Дереворуйнівні гриби трапляються на різних стадіях деструкції деревини, але в основному, на I стадії та II стадії деструкції, дуже рідко на III. Остання стадія деструкції деревини (III) характерна для таких видів як яблуня домашня та граб звичайний.

Деякі види грибів з'являються тільки тоді, коли на мертвому дереві вже живуть інші види грибів. Прикладом такого виду є – трутовик плоский.

Шкода, яку завдають дереворуйнівні гриби досить значна, тому захист насаджень повинен проводитися диференційовано по групах насаджень, а в межах кожної групи – з урахуванням їх віку, цінності і цільового призначення.

Важливим завданням для збереження парку Заріччя є проведення періодичних, хоча б двічі на рік, а саме на початку вегетаційного періоду та в кінці лісопатологічних обстежень для виявлення дереворуйнівних грибів та ступеня ураженості ними тих чи інших деревних порід. При проведенні лісопатологічного моніторингу необхідно виявляти такі дерева, лікувати, а разі необхідності видаляти їх з насаджень.

Також на сьогодні важливе значення в парку Заріччя міста Хмельницького мають заходи щодо регулювання рекреаційних навантажень і профілактики механічних та інших пошкоджень дерев.

Список використаних джерел

1 Гриби та грибоподібні організми Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський»: монографія / [Дудка І.О., Придюк М.П., Голубцова Ю.І. та ін.; за заг. ред. чл.-кор. НАН України І.О. Дудки та к.б.н. М.П. Придюка]. Суми : Університетська книга, 2009. 223 с.

2 Циліорик А.В., Шевченко С.В. Лісова фітопатологія. Київ: КВШЦ, 2008. С. 257–333.

3 Леонтев Д.В., Акулов О.Ю. Загальна мікологія. Харків : Основа, 2007. 228 с.

4 Джаган В.В., Щербакова Ю.В. Нові для України види сумчастих грибів (*Ascomycota*) зі Сви́довецького масиву Карпатського біосферного заповідника. *Український ботанічний журнал*. 2012. Т. 69. № 5. С. 721–728.

5 Поліщук З.В. Поширення та структура дереворуйнівних грибів у рекреаційно трансформованих судібровах Київського Полісся. *Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць*. Львів : РВВ НЛТУ України. 2017. Вип. 27(6). С. 194.

6 Шевченко С.М., Міронова Н.Г., Єфремова О.О., Кратюк О.Л. Видове різноманіття та особливості поширення дереворуйнівних грибів у парку культури і відпочинку імені Михайла Чекмана міста Хмельницького. *Науковий вісник НЛТУ України*, 29(1): збірник наукових праць. Львів, 2019. С. 24-29.

7 Шевченко С.М., Артамонов Б.Б. Видове різноманіття та особливості поширення дереворуйнівних грибів у дендропарку «Поділля» міста Хмельницького. *Сучасний стан і перспективи розвитку ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекотології та фітомеліорації* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Львів, 4-5 квіт. 2019 р.). Львів : НЛТУ України, 2019. С. 191-192.

8 Шевченко С.М., Мазур О.О. Особливості поширення дереворуйнівних грибів в Україні. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. європейський досвід і перспективи». Львів, 2018. С. 152.

Приседський Ю.Г., Решетник К.С., Ситник Ю.Ю., Юськов Д.С. Видове різноманіття та особливості поширення дереворуйнівних грибів Немирівського району. *Наукові доповіді НУБІП України*. № 2(84). Київ : НУБІП України, 2020. С. 4–12.